

Animal welfare, etológia és tartástechnológia

Animal welfare, ethology and housing systems

Volume 9 Issue 3

Különszám/Special Issue

Gödöllő
2013

ÜGETŐ ÉS GALOPP LOVAK SZEMÉLYISÉGÉNEK VIZSGÁLATA

Maros Katalin, Gidró Noémi, Nagy Viktória, Varga Áron, Veres Éva, Tózsér János

SZIE MKK Állattenyésztés-tudományi Intézet
2103 Gödöllő, Páter Károly út 1.
maros.katalin@mkk.szie.hu

Összefoglalás

A személyiség a lovak használhatóságának egyik igen jelentős tényezője. Kialakulásában a genetikai adottságokon túl az egyedi tapasztalatok (tanulás) is fontos szerepet játszanak. A személyiségi jellemzők vizsgálatának több módja is ismeretes. Egyrészt vannak standard viselkedési tesztek, melyek segítségével az egyedek adott szituációkban (pl. szociális izoláció, ismeretlen tárgy felbukkanása, stb.) mutatott reakcióit lehet vizsgálni. Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy a lovak viselkedése ezekben a helyzetekben hosszú távon is stabil, ami a személyiség vizsgálatok egyik fontos követelménye. A másik gyakran alkalmazott módszer a kérdőíves felmérés, melynek révén a lovakkal napi szinten foglalkozó szakemberek szisztematikus kikérdezése zajlik.

Jelen munkánkban 40 db angol telivér és 50 db ügető fajtájú ló személyiségét vizsgáltuk meg kérdőíves felmérés segítségével. Vizsgálatainkban, a szakirodalomban már validált Ló Személyiségi Kérdőívet (HPQ: Horse Personality Questionnaire, Lloyd és mtsa.-i, 2007) alkalmaztuk. Az elemzések során (főkomponens analízis) kapott személyiség komponensek a teljes variancia 66%-át magyarázták meg.

Kulcsszó: személyiség, ügető ló, galopp ló

PERSONALITY ASSESSMENT IN TROTTER AND RACE HORSES

Abstract

Personality is a very important aspect of the utility in horses. Genetic effects are involved in determining personality but individual experiences (learning) also have a significant impact on it. There are different methods to measure the personality of a given individual. Standard behavioural tests were developed that help to investigate the horse's reactions in a given situation (e.g. social isolation, appearance of a novel object). It is proved that individuals behave in a very similar way when tests are repeated. This phenomenon is also an important requirement when we credit a behavioural feature as a personality trait. Questionnaire based surveys are also frequently applied in personality studies. In this case horse specialists are interviewed about the individuals. In this study we analysed the personality traits of 40 thoroughbred and 50 trotter horses with the help of a questionnaire. We used the so-called Horse Personality Questionnaire (HPQ: Horse Personality Questionnaire, Lloyd et al., 2007). Principal Component Analysis was carried out on the data. The personality components explained 66% of the total variance.

Keywords: personality, trotter, thoroughbred

Bevezetés

Az etológiai kutatásokban, az utóbbi években egyre nagyobb hangsúlyt kapnak a személyiség vizsgálatok. A személyiség jegyek kialakulásának háttérében álló mechanizmusok megértése különösen fontos lehet olyan állatok esetében (pl. a kutyák vagy a lovak) melyekkel gazdáik napi szinten foglalkoznak, akár hobby célból tartják azokat, akár versenyeznek velük.

A lovak értékét általában olyan jól mérhető tulajdonságaik alapján ítélik meg, mint fizikai karakterük és/vagy a teljesítményük. Pszichés tulajdonságaik kevésbé mérhetők objektív módon, személyiségük jellemzői általában szubjektív megítélés alá esnek. A lovakkal foglalkozó szakemberek ugyanakkor jól tudják, hogy milyen nagy viselkedésszerű különbségek vannak az egyedek között, ami használhatóságuk egyik igen fontos tényezője.

A lovak személyiségének alakulását alapvetően a veleszületett tulajdonságok és az élet során szerzett egyéni tapasztalatok (tanulás) befolyásolják. A vérmérséklet/temperamentum az egyedek genetikai adottságain alapul. A személyiség öröklött vonásait minél fiatalabb korban érdemes vizsgálni (*Wolff és mtsai, 1997; Lansade és mtsai, 2008*), hiszen az élet előre-haladtával a tapasztalatok egyre jobban megváltoztatják egy ló személyiségét. A genetikai háttér jelentőségét bizonyítja az is, hogy hasonló tartásmód mellett is gyakran jellemző módon eltér a különböző fajtájú lovak viselkedése. Például: az arab telivért általában igen reaktív, játékos, kíváncsi és gyorsan tanuló fajtának tartják, míg a Quarter lovakat nyugodt, engedelmes, türelmes, könnyen és gyorsan tanuló fajtaként jellemzik. Ezzel szemben az angol telivéreket aggódónak, izgatottnak, ingerlékenynek találták a kutatók. A telivérek e tulajdonságait azonban egyesek kifejezetten kedvezőnek ítélik a galopp versenyzés szempontjából, mivel ezek a jellemzők szoros kapcsolatban állhatnak olyan tulajdonságokkal is, mint a robbanékonyság vagy a kitartó futásra való hajlam (*Lloyd és mtsai, 2008*). Még mielőtt pálcát törnénk egy-egy fajta felett, fontos leszögezni, hogy van egy másik dolog is, ami a személyiséget befolyásolja, sőt alapvetően megváltoztathatja. Ez pedig a tanulás.

A veleszületett adottságokon túl az egyedet az élete során számos olyan környezeti hatás is éri, ami az alapjellemét nagymértékben módosíthatja. Ezek közül az egyik legfontosabb a kiképzés módja és a használat. A lovak használatának személyiségükre gyakorolt hatását igazolta például az a 700 egyedet érintő francia vizsgálat, melyben azt tapasztalták, hogy a díjlovak lényegesen erősebb emocionális reakciókat mutatnak a különböző viselkedési tesztekben, mint más sportlovak vagy az iskolalovak. Például izgatottabban viselkednek (többet ügetnek, horkantanak és trágyáznak) ha elválasztják őket a többi lótól, mint az iskolalovak vagy a díjugrató lovak; és gyakrabban jelennek meg náluk olyan abnormális viselkedésformák, mint pl. az istállójárás vagy a karórágás/levegőnyelés (*Hausberger és mtsai, 2004*). Ugyanezen tanulmány egyik legmeglepőbb tanulsága az volt, amikor kiderült, hogy az azonos módon tartott tenyészmének viselkedését milyen nagymértékben tudja befolyásolni az, hogy hogyan bántak velük a mindennapok során. Összesen 9 tenyésztelep bevonásával hasonlítottak össze arab és francia háttas méneket. Mindegyik telepen hasonló módon tartották a tenyészállatokat és tartottak mindkét fajtából lovakat. Az arab lovak mindenhol reaktívabbak/félősebbek voltak, mint a francia háttasok, azonban ez a megállapítás csak a telepen belüli összehasonlításkor volt érvényes. A különböző telepek között igen nagy különbségek mutatkoztak az egyedek viselkedését illetően. Voltak helyek, ahol az állatok általában véve sokkal szelídebbek, és kezelhetőbbek voltak. Azaz egyes telepeken az arab mének jóval szelídebbnek, kezelhetőbbnek bizonyultak, mint a vérmérsékletét tekintve ugyan szelídebbnek kikiáltott, de más telepeken élő és – feltehetően – máshogy kezelt francia háttas fajtársaik.

A lovak személyiségét különböző viselkedési tesztekkel és/vagy kérdőívek segítségével szokás vizsgálni. A viselkedési tesztekkel olyan tulajdonságokat lehet mérni, mint pl.: a szociális függőség, amit az egyed társaitól való elválasztásakor mutatott reakciója jellemez. Az idegesség/félősség egy másik jellemző tulajdonság, amely megmutatja, hogy az állat hogyan reagál számára idegen, hirtelen felbukkanó, mozgó tárgyakra. A tanulékonytságot, mint jellemző személyiségvonást főként valamiféle új feladat teljesítése alapján lehet felmérni (*Hausberger és mtsai*, 2004).

A kérdőíves felmérés az állati személyiség kutatásának egy másik jól bevált módszere (pl. kutya: *Mirkó és mtsai*, 2012; ló: *Momozawa és mtsai*, 2003). Ilyenkor a kérdőívek kitöltésére a vizsgálatban szereplő egyedeket jól ismerő, velük napi szinten foglalkozó gazdákat/trénereket kérnek fel.

Jelen vizsgálatunkban aktívan versenyző galopp és ügetőlovak trénerait kérdeztük ki az általuk ismert lovakkal kapcsolatban, melynek során a lovak személyiség vizsgálatára kidolgozott Ló Személyiség Kérdőívet (Horse Personality Questionnaire, *Lloyd és mtsai*, 2007) használtuk fel. A kérdőíves felmérés egy – jelenleg is zajló - átfogóbb kutatás része, melyben arra vagyunk kíváncsiak, hogy az általunk vizsgált állomány lovainak személyisége hogyan jellemezhető, és az adott lovak személyisége mennyiben hozható összefüggésbe a teljesítményükkel.

Anyag és módszer

2013 tavaszán és nyarán összesen 90 db. aktívan versenyző lóról (50 ügető és 40 galopp egyed) gyűjtöttünk adatokat a kérdőíves felmérés során. A vizsgált egyedek a Kincsem Parkban és a Dunakeszi-alagi tréningközpontban egyedileg, bokszos tartásban voltak elhelyezve. A lovakat ezen felül naponta egyedileg karámozták, illetve a heti pihenőnapot kivéve, napi rendszerességgel edzették.

A vizsgálatban egy 4 oldalas kérdőívet használtunk, melyben a lovak alapadatain (pl. koruk, nemük) túl a tartásukkal, takarmányozásukkal, edzésükkel, egészségügyi állapotukkal kapcsolatban tettünk fel kérdéseket. A kérdések egy másik részét a „Ló Személyiség Kérdőív” (*Lloyd és mtsai*, 2007) alapján összeállított személyiségjegyekre utaló kérdéssor tette ki. A tulajdonságok viselkedési definícióját a trénerekkel az értékelést megelőzően megbeszéltük, majd ezek után került sor az adott egyedek jellemzésére. Összesen 32 különböző tulajdonságra kérdeztünk rá (*1. táblázat*), melyeket egyenként egy 7 fokozatú skálán minősítettek a lovakkal foglalkozó trénerek (1-es érték: egyáltalán nem jellemző; 4-es érték: átlagosan jellemző; 7-es érték: maximálisan jellemző az adott egyedre).

1. táblázat: A kérdőívben szereplő személyiség jegyek elnevezése és azok definíciója

Agresszív lóval	bántja, vagy fenyegeti a többi lovat
Agresszív emberrel	bántja, vagy fenyegeti az embereket
Makacs	nem könnyű vele, akaratos, nem együttműködő
Alárendelt	könnyen megadja magát, behódol másoknak; nem harcol azért, hogy megvédje magát
Gondoskodó	kedves, szeretetteljes, gondoskodó másokkal szemben
Bizalmatlan	nehéz elnyerni a bizalmát, csak kevés lóban /emberben bízik meg

Intelligens	könnyen tanul új feladatokat
Élénk	eleven, mozgékony, nem szeret sokáig egy helyben maradni
Aggódó	tart mindentől, szorong, kerüli a bizonytalan helyzeteket
Kíváncsi	mindig készen állt az új helyzetek megismerésére
Félős	nehezebb helyzet esetén fél, meghátrál
Bizonytalan	egyedül tétovázik megtenni valamit, a többiek biztatására vár
Ingerlékeny	kis ingerlésre is hevesen és negatívan reagál
Magányos	sok időt tölt magába fordulva
Munkaszerető	szeret jól dolgozni; mindig koncentrálna a feladatra, amit kérnek tőle
Védelmező	megvédi lovasát/fajtársát egy veszélyes, vagy annak tűnő helyzetben
Lassú	nyugodt, megfontolt, lassú, nehéz siettetni
Erőtéljes	izmainak erejében, szilárdságában bízik
Domináns	maga útját járja, irányítja a többieket, vezető egyéniség
Játékos	kezdeményezi a játékot, hamar csatlakozik játszótársaihoz
Kiegyensúlyozott	mindig nyugodt marad; nehéz felzaklatni
Közkedvelt	keresi a társaságát
Bevallalós	gondolkodás nélkül teljesítene egy ismeretlen feladatot
Ijedős	hajlamos túlzott reakciókra, könnyen idegessé válik, átlagosnál feszültebb
Magabiztos	biztos fellépésű, nem visszahúzódó, kezdeményező
Kíváncsi	mindig készen áll az új helyzetek megismerésére
Megértő	mások viselkedésére különböző, de mindig megfelelő módon reagál
Feszült	testtartása és mozgása feszes, merev, ijedős, visszahúzódó
Megbízható	megbízhatóan viselkedik és dolgozik, biztonságos körülményben lenni
Türelmes	mások viselkedése nem bosszantja fel
Rendhagyó, fura viselkedésű	rossz szokások, sztereotípiák jelenléte (pl. szitalás, nyelvöltögetés, levegőnyelés stb), szokatlanul viselkedik, vagy túlzásba viszi valamit
Társaságkedvelő	szeret a többiek társaságában lenni/nehezen elvezetni a csapattól

A kapott adatokat főkomponens analízis segítségével értékeltük ki (SPSS programcsomag). A faktorok forgatását az ún. Varimax módszerrel végeztük.

Eredmények

A főkomponens analízis eredményének alapján azokat a faktorokat vettük figyelembe, melyek sajátértéke meghaladta az 1-et. Összesen 6 ilyen faktort találtunk, melyek összesen a variancia 66%-át magyarázták meg (2. Táblázat). Kiemeltük azokat a kategóriákat, melyek legalább 0,5-ös faktorsúllyal szerepeltek az adott faktorban. A faktorsúlyok nagyságrendje és előjele alapján megítélhető az, hogy az egyes faktorok kialakításában mely tulajdonságok kapnak alapvető szerepet.

2. táblázat: A főkomponens analízis alapján kapott faktorok struktúrája, a sajátértékek és a kumulatív variancia %-a

<i>VISELKEDÉSI TULAJDONSÁG</i>	1-es faktor MEGBÍZHATÓSÁG	2-es faktor FÉLŐSSÉG	3-as faktor DOMINANCIA	4-es faktor TÁRSAS HAJLAM	5-ös faktor KÖZKEDVELTSÉG	6-os faktor ÉLÉNKSÉG
Türelmes	,795	-,125	-,058	,037	,249	-,105
Megértő	,693	-,261	,304	,182	,154	-,011
Megbízható	,657	-,159	,302	-,052	,163	,170
Gondoskodó	,633	-,293	-,045	,336	,381	,046
Kiegyensúlyozott	,552	-,575	,306	,210	-,007	,083
Intelligens	,513	-,382	,293	,318	-,051	,110
Feszült	-,519	,468	-,175	-,076	-,142	-,017
Agresszív emberrel	-,541	,271	,114	-,211	-,450	,241
Makacs	-,713	,324	-,084	-,155	-,190	,074
Aggódó	-,226	,812	-,080	,052	,042	,090
Ijedős	-,213	,729	-,390	-,092	-,076	,058
Félős	-,109	,695	-,369	,059	-,259	-,172
Bizonytalan	-,413	,632	-,377	,025	,002	-,123
Bizalmatlan	-,238	,572	-,163	-,258	-,309	-,185
Ingerlékeny	-,445	,548	,054	-,374	-,227	-,041
Rendhagyó, fura viselkedésű	-,293	,524	,384	-,155	-,174	,104
Magabiztos	,178	-,354	,709	,227	-,114	-,052
Erőteljes	,398	-,102	,697	-,127	,000	,169
Domináns	-,166	,033	,650	-,193	,160	,335
Játékos	-,086	-,226	,634	,342	,260	-,096
Bevállalós	,144	-,423	,621	,047	,217	,084
Munkaszerető	,280	-,166	,606	,099	,162	,166
Kíváncsi	,279	,006	,157	,679	,018	,027
Társaságkedvelő	,204	,101	,175	,650	,472	-,128
Magányos	,026	,255	,219	-,694	-,044	-,204
Alárendelt	,210	-,009	,118	,039	,689	,046
Védelmesző	,409	-,232	,102	-,015	,584	,169
Közkedvelt	,192	-,235	,255	,368	,546	-,115
Élénk	-,022	,187	,383	,465	,009	,648
Lassú	-,081	,187	-,133	-,078	-,051	-,781
Agresszív lóval	-,484	,127	,025	-,359	-,105	,491
SAJÁTÉRTÉK	5,13	4,71	3,96	2,70	2,30	1,79
KUMULATÍV VARIANCIA %-a	16,56	31,75	44,52	53,23	60,66	66,44

A kapott faktorok csak részben mutatnak egyezést *Lloyd és mtsai* (2007) eredményeivel. Például a FÉLŐSSÉG, ami alapvetően az egyed bizonytalanságát, bizalmatlanságát tükrözi egy-egy adott helyzetben, mindkét vizsgálatban az egyik legmeghatározóbb személyiség jegy volt.

Ugyanakkor pl. az általunk MEGBÍZHATÓSÁG-nak nevezett faktor, a másik vizsgálatban ilyen formában nem szerepelt. Ez a tulajdonság sokkal inkább a lovak használhatóságára utalhat, a trénerek lovakkal szembeni elvárásait (türelmes, megbízható, stb.) tükrözheti. Eltérő értelmezést kaphat egy versenylóval kapcsolatosan, mint például egy hobby ló esetében.

Eldöntendő kérdés maradt, hogy ezek a személyiségjegyek mennyiben tükrözik a lovak személyiségét, vagy éppen a trénerek lovaikkal kapcsolatos elvárásait. A továbbiakban egyedi szintű elemzésekkel szeretnénk a lovakat megvizsgálni. Viselkedési tesztek elvégzését tervezzük

(új tárgy teszt, személy teszt) és megpróbálunk összefüggéseket keresni adott egyedek és azok versenyben elért teljesítménye között is.

Köszönetnyilvánítás

Munkánkat a Kutató Kari Kiválósági Támogatás– Research Centre of Excellence- 17586-4/2013/TUDPOL pályázat támogatta.

Irodalomjegyzék

- Hausberger, M., Bruderer, C., Le Scolan, N., Pierre, J.S.* (2004): Interplay Between Environmental and Genetic Factors in Temperament/Personality Traits in Horses (*Equus caballus*) *Journal of Comparative Psychology*, 118. 434–446.
- Lansade, L., Bouissou, M.F., Erhard, H.W.* (2008): Ferarfulness in horses: A temperament trait stable across time and situations. *Applied Animal Behaviour Science*, 115. 182-200.
- Lloyd, A.S., Martin, J.E., Bornett-Gauci, H.L.I., Wilkinson, R.G.* (2007): Evaluation of a novel method of horse personality assessment: Rater-agreement and links to behaviour. *Applied Animal. Behaviour Science*, 105. 205–222.
- Lloyd, A.S., Martin, J.E., Bornett-Gauci, H.L.I., Wilkinson, R.G.* (2008): Horse personality variation between breeds *Applied Animal Behaviour Science*, 112. 369-383.
- Mirkó, E., Kubinyi, E., Gácsi, M., Miklósi, Á.* (2012): Preliminary analysis of an adjective-based dog personality questionnaire developed to measure some aspects of personality in the domestic dog (*Canis familiaris*). *Applied. Animal. Behaviour Science*, 138. 88–98.
- Momozawa, Y., Ono, T., Sato, F., Kikusui, T., Takeuchi, Y., Mori, Y., Kusunose, R.* (2003): Assessment of equine temperament by a questionnaire survey to caretakers and evaluation of its reliability by simultaneous behavior test. *Applied. Animal. Behaviour Science*, 84. 127–138.
- Wolff, A., Hausberger, M., Le Scolan, N.* (1997): Experimental tests to assess emotonality in horses. *Behavioural Processes*, 40. 209-221.